

PRESS RELEASE

Izložba "Marc Chagall: S onu stranu boje"

15.6.-15.9.2017.

Kneževa palača u Zadru

Otvaranje vrata Kneževe palače nakon višegodišnje rekonstrukcije obilježava više no zasluženi uzlet u simboličnom imaginariju kako Zadrana tako i svih njegovih prijatelja. Simbolično, vrata Palače otvaraju se upravo na 130. obljetnicu rođenja jednog od najvećih umjetnika 20st. koji svojim životnim i kreativnim putem svjedoči vrlo sličnu sudbinu, predanost i snagu poput prilika u kojima je Palača povijesno nastajala, nestajala ali ostala.

Upravo zbog stanovite istovjetnosti, povijesne važnosti i povezujućih senzibiliteta, Zadar 2017. pamtiće se u znaku sljubljenosti povijesti Kneževe palače i vizionarske egzotike čuvenog – Marca Chagalla.

U razdoblju od **15.lipnja do 15.rujna 2017.** prostori Kneževe palače otvaraju svoja vrata retrospektivi Chagallova grafičkog opusa pod nazivom "**Marc Chagall: S onu stranu boje**".

Izložba obuhvaća 90 grafičkih radova iz ranih dvadesetih do sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća gdje će kroz seriju litografija, bakroreza i drvoreza, javnost imati priliku uroniti u umjetnikov konstantan dijalog s vječnim.

Zaljubljenost u ljubav, onu koja opsjeda njegove slike - Bellu Rosenfeld, zanesenost sveprisutnošću Božanskog, prijeka vjernost rusko-židovskim korjenima, nesretna očaranost motivima rodnog Vitebska ili pak apolitična osuđenost na egzodus pretakati će se odreda kroz predstavljene serije ilustracija *Biblije*, Gogoljevih *Mrtvih duša*, Homerove *Odiseje*, *Poeme*, prozora Jeruzalema, *Cirkusa*, *Pariza*, Longova epa *Dafnis i Hloja*, uključujući još zavidan broj Chagallovih grafičkih ostvarenja. Ponirati u duboko, zabranjeno, neizrečeno i neopipljivo, mnogima mukotržno, jer odveć bolno, i to činiti poetično, sa zahvalnošću, okom djeteta a srcem ljubavnika, istinom prodorno i ustrajno ali uvijek u bojama - to je Chagall.

Spomenute serije ilustracija dio su važne umjetnikove publikacije nastale iz suradnje s francuskim izdavačem imena Teriade, uz Vollarda najbitnijeg naručitelja Chagallovih radova. Prvo izdanje doživjele su u francuskom časopisu *Verve* a njihova iznimnost ogleda se u dotad neviđenom zahvaćanju svjetla kroz dinamiku kolorita; nitko prije Chagalla nije postigao tako savršenu sljubljenost besprijekornosti inspiracije i apsolutnog majstorstva likovne umješnosti u čije je najdublje tajne tako suptilno penetrirao.

Majstor kolorita, onaj kojeg pamtimo po zanesenosti ili taj koji je opijen sveprožimajućom ljubavi samo su neke od romantičarskih karakteristika koje zarezu kolektivnu memoriju pri svakoj pomisli o bjelorusko-francuskom umjetniku. No, iza ružičastih pridjeva krije se život u izgnanstvu, prisilnim seljenjima, obilježen svjetskim ratovima, siromaštvom i velikim emotivnim gubicima.

Naime, Marc Chagall rođen je 1887. u bjeloruskom gradiću Vitebsku kao najstarije od devetero djece u siromašnoj židovskoj obitelji latvijskog porijekla. Njegov dolazak na svijet dočekan je vatrom. Na dan njegova rođenja buknuo je veliki požar. Gorjela je tržnica, susjedne kuće i naposljetku cijela četvrt. Kako bi spasila dijete, majka je s kolijevkom u ruci bila primorana bježati i tražiti sklonište. Djetinjstvo provodi mirno u materijalnoj oskudici ali toplini doma židovskog trgovca haringama i majke domaćice. Već u najranijom dobi, na zaprepaštenje obitelji i okoline, Chagall osjeća jasan i glasan umjetnički poziv.

"Jednog lijepog dana (a svi dani su lijepi) dok je moja majka stavljala kruh u pećnicu, prišao sam joj, uhvatio njezin brašnom umrljani lakat i rekao: "Majko, ja želim postati slikar."

"Moje su ruke bile pre mekane...morao sam pronaći neko posebno zanimanje, neku vrstu posla koji me neće odagnati od neba i zvijezda, nešto što će me natjerati na otkrivanje smisla života."

(Marc Chagall, My Life)

Biti siromašan Židov u tradiciji koja se libi slikarske umjetnosti a uz to i dijete koje čitko zna što želi već je na početku dugovječnog i osebnog životnog puta Chagallu utrlo put vječnog drugog. Na konačno razumijevanje majke, umjetničko obrazovanje od rodnog Vitebska nastavlja u Sankt Petersburgu. Kako je u ono vrijeme Židovima bio

zabranjen pristup unutar glavnog ruskog grada, pomoć i mentorstvo pronalazi u Leonu Basktu, profesoru na Zvantseva umjetničkoj akademiji, senografu i kostimografu Ruskog baleta. U Sankt Petersburgu provodi četiri godine s povremenim posjetima rodnome mjestu od kojih je jedan konačno obilježio njegov umjetnički i osobni život do samoga kraja. 1909. prilikom posjeta prijateljici upoznaje zlatarevu kći Bellu Rosenfeld, svoju buduću suprugu, životnu ljubav i vječan izvor inspiracije.

“Njena tišina je moja, njene oči su moje. Kao da zna sve o mojem djetinjstvu, mojoj sadašnjosti, mojoj budućnosti, kao da može vidjeti kroz mene; kao da je oduvijek bdijela nadamnom, negdje pokraj mene, iako sam ju prvi put ugledao. Znao sam da je to ona, moja žena. Njena blijeda put, njene oči. Kako li su samo velike i okrugle. To su moje oči, moja duša...”

(Marc Chagall, My Life)

1910. odlazi u Pariz. Zadivljen umjetničkom svitom onog vremena, vrlim suvremeniciima i razigranošću dinamika pariškog kulturnog života Chagall neumorno radi i izlaže. No, ljubav prema Belli ne jenjava a strah od gubitka voljene raste zbog čega prihvaća poziv za izlaganje u Berlinu planirajući nastavak puta prema rodnom Vitebsku kako bi oženio Bellu i poveo ju sa sobom natrag u Pariz. Kako je od rana Chagallovo život obilježen iznenadnim i neželjenim seljenjima, tako je i ovaj planirano kratki put potrajao dugih osam godina. Nakon ženidbe s Bellom u Vitebsku, započinje grozota Prvog svjetskog rata zbog kojeg se zatvaraju granice i mladi supružnici bivaju prisiljeni ostati u Sovjetskoj Rusiji.

Ruske godine provodi radno izlažući u Moskvi i Sankt Petersburgu pri čemu do svoje tridesete godine postaje priznati i prodavani avangardni umjetnik zapamćen kao jedno od osnovnih estetskih oružja revolucije.

Uživajući veliku popularnost i prestiž, Oktobarska revolucija 1917. donosi mu mnoge prilike među kojima je mjesto Komesara vizualnih umjetnosti što zbog značajnog političkog naboja odbija i prihvaća funkciju Komesara vizualnih umjetnosti za pokrajinu Vitebsk. Rezultat je umjetnička škola u Vitebsku s vremenom najpriznatija umjetnička škola u Sovjetskom Savezu.

Aktivan je ujedno u židovskom kazalištu u Moskvi za čiju predstavu proizvodi murale koji će postati kreativna osnova za kasnija remek djela poput oslikavanja Pariške opere i Metropolitan Opere u New Yorku.

U Rusiji ostaje do 1924., ne izdržava oskudne životne i radne uvjete te gladan rada i kruha traži vizu za odlazak u Francusku.

“Ne treba me ni Carska Rusija ni Rusija od Sovjeta. Oni mene ne razumiju. Ja sam za njih stranac. Siguran sam da me Rembrandt voli.”

(Marc Chagall, My Life)

Povratak u Pariz sa voljenom Bellom i njihovom kćeri Idom za Chagalla znači kreativno slavlje. Godine u ljubavi, emotivnom skladu, obiteljskoj sreći, inspirativnom okruženju i stvaralačkom zanosu čine umjetnika sve plodonosnijim i ornijim za daljnja otkrivanja. Atelje smješten u pariškom La Rucheu na Montparnasseu dijeli sa suvremeniciima poput Appollinairea, Archipenka, Picassa, Legera, Blaise Cendrarsa i ostalih.

Chagallovo pariško razdoblje od 1923. do 1941. najviše je obilježeno umjetnikovim predanim istraživanjima Biblije iz kojih niču čuvane grafičke ilustracije svete knjige, od struke proglašene monumentalnim primjerima grafičke obrade. Upravo će u dijelu navedene serije zadarska publika imati prilike uživati.

“Ja nisam vidio Bibliju, ja sam ju sanjao. Još od najranijeg djetinjstva zahvaćen sam Biblijom. Oduvijek mi je izgledala i još danas mi izgleda najvećim izvorom poezije svih vremena.”

(Marc Chagall, My Life)

Predanost svojim duhovnim korijenima i neprestano zazivanje dimenzija spiritualnog osnovna je karakteristika Chagallovog povijesnog lika. Zaljubljen u ljubav, kako duhovnu tako romantičnu, Chagall se u ni jednom trenutku ne odvaja od svojih stamena spiritualnih osnova. Židovsko porijeklo i neizmerno divljenje Bibliji osiguravaju mu kreativni temelj za uvijek novu reinveciju sadržaja duboko ukorijenjenju u čistoj snazi vjere.

“Ja nisam vidio Bibliju, ja sam ju sanjao. Još od najranijeg djetinjstva zahvaćen sam Biblijom. Oduvijek mi je izgledala i još danas mi izgleda najvećim izvorom poezije svih vremena.”

*“Na Istoku sam neočekivano pronašao Bibliju i dio svojeg bića.”
(Marc Chagall, My Life)*

Ponovno pogođen ratnim strahotama svjetskih zbivanja, bivajući modernist a k tome i Židov, Chagall je s obitelji 1941. primoran napustiti voljenu Francusku. Nacističke vlasti njegovu umjetnost proglašavaju degenerativnom i uvredom za Zapadnu civilizaciju svrstavajući ga ujedno na listu nepoželjnih i podobnih za koncentracijski logor. Uz pomoć Alfreda Barra uspijeva odoliti zloj kobi Drugog svjetskog rata i uteći. Ovog puta ne odlazi u Rusiju niti na jedno od svojih duhovnih putovanja već na sasvim novi, daleki i obitelji nepoznat kontinent- Sjevernu Ameriku. Novi jezik, megalomanstvo prostora i strana sredina čine njegovu prilagodbu otežavajućom potvrđujući nanovo vječno pripisanu mu drugost. Utjehu pronalazi u kavanama, zajednicama i restoranima njujorške židovske četvrti. No, bez obzira na nelagodnost prilagodbe, njegova umjetnost, najviše zahvaljujući ustrajnosti Pierrea Matissea, uspijeva pronaći put do američke publike. Postaje poznat protiv svoje volje osjećajući se nanovo izgubljenim u njemu čudnovatom okruženju.

*“Chagall je poput cigana...njegove slike čine više za njegovu reputaciju nego išta što smo do sad imali prilike vidjeti...Njegove boje iskre poeziju...njegov rad je izvorno ruski kao pjesma brodarara s Volge...”
(Henry McBride, The New York Sun)*

Niti rat niti selidba niti neželjena slava zajedno ne mogu opisati bol koja će ga ubrzo zateći. Iznenada od virusne infekcije u rujnu 1944. zauvijek ga napušta obožavana Bella. Odbija raditi mjesecima. Tuguje. Saznaje o sudbini svoga naroda u Europi i razmišlja kako je upravo izbjeglištvo ugasilo Bellinu volju za životom. Usprkos velikom gubitku ona ostaje nepresušan izvor inspiracije, vječna referenca i jedan od osnovnih motiva njegovih radova sve do kraja Chagallovog dugog života.

Nakon oslobođenja Francuske Chagall se 1946. napokon vraća u svoju naturaliziranu domovinu. Nastanjuje se na jugu Francuske u mjestu St.Paul du Vence i posvećuje se konstantnom radu.

*“Posljednih sam se godina osjećao vrlo nesretnim što nisam mogao biti uz vas, dragi moji prijatelji. Neprijatelj me prislio na egzil. Na tom tragičnom putu izgubio sam svoju ženu, moju životnu suputnicu, ženu koja je bila moja inspiracija. Želim reći svojim prijateljima u Francuskoj kako se i ona pridružuje pozdravima, ona koja je toliko predano voljela Francusku i francusku umjetnost. Njezina je posljednja radost bila oslobođenje Pariza...Sada kad je Pariz slobodan, kada je francuska umjetnost uskrsnula, sada će i cijeli svijet postati slobodan od sotonskog neprijatelja koji je želio anihilirati ne samo tijelo već i dušu bez koje nema života, nema umjetničke kreativnosti.”
(Marc Chagall, iz pisma pariškim umjetnicima)*

Na nagovor kćeri Ide ženi se asistenticom Valentinom Brodsky- Vavom što ga ne sprječava da i dalje u svojim slikama crta Bellu i sve njezine inačice. Chagall umire 1985. ostavivši iza sebe veliki opus kojim zadužuje svjetsku kulturu. Njegovi sanjivi likovi, lebdeći ljubavnici, leteći pijetlovi, sentimentalni prizori Vitebska, pariški motivi, vedri cirkusanti i cijela svita biblijskih protagonista postaju opća mjesta kolektivnog sjećanja na ovu iznimnu dušu neprestano podsjećajući na snagu imanentne ljubavi. Upravo one prodorne sile koja topi razlike, hrani korijenje i dariva krilima oslobođenosti od uvjetovanosti i patnje.

*“U našim životima, kao uostalom i na umjetnikovoj paleti, postoji samo jedna boja koja omogućuje smisao života i umjetnosti. To je boja ljubavi.”
(Marc Chagall, My Life)*

Postav “S onu stranu boje” nastaje kao zbir radova raznih europskih kolekcionara kojeg u Hrvatsku dovodi tim entuzijasta moderne umjetnosti - Rebel Kolektiv. Suradnja Narodnog muzeja Grada Zadra, odnosno njegove ravnateljice gđe. Renate Peroš i Rebel Kolektiva poklanja Kneževoj palači i svim njenim posjetiteljima sadržaj vrijedan strpljivosti žednog kulturnog oka posljednjih dugih 26 godina. Kroz tromjesečno trajanje izložbe tijekom ljetnih mjeseci osim fascinantnog postava posjetitelji će imati čast prisustvovati i obilježavanju 130. rođendana nenadmašnog Marca Chagalla uz prigodan umjetnički program postavljen u atriju Kneževe palače.

Spoj umjetnikovog osebujnog životnog puta i strastvenog stvaralaštva; između ljubavi i revolucija, slobodarskog Pariza i oktobarske Rusije, oblikuje lik usamljenog vizionara, građanina svijeta, istovremene naivne neokaljanosti i hrabre začuđenosti- u personifikaciju univerzalnog stranca vječna šarma. Duboko religiozan i istinski domoljuban, njegov je rad vjerovatno najglasniji apel modernog doba za tolerancijom i poštivanjem Drugoga.

“Svi znamo da dobra osoba može biti loš umjetnik. Ali nitko nikada neće postati istinski umjetnik ukoliko prethodno nije dobro ljudsko biće.”
(Marc Chagall)